

SPRAWOZDANIE

Wydziału Centralnego

**Podolskiego Towarzystwa
Turystyczno-Krajoznawczego**

z działalności

za czas od 1 października 1937 do 30 kwietnia 1939.

TARNOPOL 1939 R.

**NAKŁADEM PODOLSKIEGO TOWARZYSTWA TURYSTYCZNO-
KRAJOZNAWCZEGO**

Z DRUKARNI FR. FLISA DAWNIEJ L. WIERZBICKIEGO

Podolskie Towarz. Turystyczno-Krajoznawcze
Tarnopol, ul. Kopernika 2, telef. 2.

ZAPROSZENIE

Wydział Centralny uprzejmie zaprasza
JWP. ....

na WALNE ZGROMADZENIE CZŁONKÓW P. T. T. K.

Które odbędzie się

w Brzeżanach w dniu 11-go czerwca 1939 roku
o godz. 9-tej w sali posiedzeń Wydz. Powiatowego

Sekretarz:
ST. JAROSŁAWSKI

Prezes:
Mgr T. KUNZEK

PORZĄDEK DZIENNY:

Godz. 8-ma Msza św. w kościele farnym
Godz. 9-ta Walne Zgromadzenie Członków PTTK

Porządek obrad

- 1) Zagajenie i wybór Przewodniczącego Zgromadzenia
- 2) Odczytanie protokołu z ostatniego Walnego Zgromadzenia
- 3) Sprawozdanie Prezesa PTTK
- 4) Sprawozdanie Delegatów Oddziałów PTTK
- 5) Sprawozdanie i wnioski Komisji Rewizyjnej
- 6) Dyskusja nad sprawozdaniami
- 7) Wybór nowego Wydziału Centr. PTTK
- 8) Zmiany statutu Towarzystwa
- 9) Wolne wnioski i interpelacje

Godz. 12:30 obiad w restauracji „Obywatelskiej” Cieszyńskiego

Godz. 14-ta — 18-tej zwiedzanie zabytków miasta

Godz. 17-ta powrót na Lwów, 18:38 na Tarnopol, lub autobusem o godz. 19—20.

Zgłoszenia uczestników należy przesyłać pod adresem Oddział PTTK
Brzeżany Starostwo do rąk Przewodniczącego JWPana Inż. Dąbrowskiego
Zbigniewa, do dnia 10 czerwca z podaniem, czy uczestnicy reflektują na nocleg.

SPRAWOZDANIE

Wydziału Centralnego

**Podolskiego Towarzystwa
Turystyczno-Krajoznawczego**

z działalności

za czas od 1 października 1937 do 30 kwietnia 1939..

TARNOPOL 1939 R.

**NAKŁADEM PODOLSKIEGO TOWARZYSTWA TURYSTYCZNO-
KRAJOZNAWCZEGO**

Z DRUKARNI FR. FLISA DAWNIEJ L. WIERZBICKIEGO

I - 13.322

- 46/42

20

W okresie sprawozdawczym dążył Wydział Centralny Towarzystwa do ożywienia ruchu turystycznego w Województwie i propagandy terenu, co zostało — według danych statystycznych — w znacznej mierze osiągnięte, dzięki wydawnictwom propagandowym, rozbudowie schronisk i punktów oparcia dla ruchu turystycznego, oraz rozwojowi lotnisk.

Jak w latach ubiegłych Wydział zabiegał również o konsolidację wewnętrzną Towarzystwa, znaczenie jego działalności na zewnątrz, jak również starał się o zdobycie funduszków na cele inwestycyjne, co jednak napotykało na znaczne trudności i brak należytego zrozumienia właściwych zadań Towarzystwa i jego roli na tut. rubieżach.

Współpraca niektórych placówek terenowych Towarzystwa pozostawiała wiele do życzenia, mimo kilkakrotnych uchwał Walnych Zgromadzeń, ustalających wyraźne wytyczne działalności, co oczywiście odbijało się szkodliwie na realizacji planu zamierzeń Wydziału Towarzystwa, który wszak jest wyrazicielem pracy i życzeń terenu, na którym opiera realne wyniki.

Spełnienie zadań ciążyących na Towarzystwie nie było również łatwe z tej przyczyny, iż wskutek rozwoju agend i nieustannego wzrostu pracy powstało nadmierne przeciążenie kilkusobowego Prezydium Wydziału Centralnego, które nie mogło wyręczyć się innymi organami w zakresie wykonywania poszczególnych zadań.

Podkreślić też należy, że okres ostatnich lat był bardzo ciężki z uwagi na gorszą koniunkturę gospo-

darczą i ogólną w kraju, co nie mogło pozostać bez ujemnego wpływu na działalność Towarzystwa.

Mimo jednak zachodzących trudności Towarzystwo dążyło po ustalonej linii do osiągnięcia swych zamierzeń i wypełnienia zakreślonego programu, uzyskując w znacznym stopniu pożądane wyniki i cele ideowe jakim Towarzystwo służy.

Rezultaty tej działalności w poszczególnych dziedzinach pracy i zainteresowań Towarzystwa, przedstawiają się następująco:

I. Organizacja.

Wszystkie uchwały ostatniego Walnego Zgromadzenia zostały przez Wydział załatwione, jednak realizacja ich, tam gdzie to nie było zależne od Towarzystwa, następowała z większym lub mniejszym efektem.

Następnie dołożono starań, by wykonać zakreślony plan pracy, co w znacznym stopniu zostało osiągnięte, wykonaniu zaś wszystkich zamierzeń stały na przeszkodzie względy od Wydziału Centralnego niezależne.

W okresie sprawozdawczym powstały dwa nowe Oddziały PTTK w Bilczu Złotem i Husiatynie, wykazując od chwili powstania dużą aktywność. Towarzystwo obecnie posiada **22** swoich placówek w Województwie.

Główną trudnością jest obecnie uaktywnienie niektórych nieczynnych Oddziałów, oraz powołanie do życia miejskiego Oddziału w Tarnopolu, czego mimo wieloletnich starań nie udało się przeprowadzić.

Z placówkami terenowymi przeprowadzono liczną korespondencję w aktualnych sprawach, dla uzys-

kania ścisłego współdziałania, a ponadto utrzymywano kontakt bezpośredni; w tym celu Prezes T-wa dokonał objazdu Oddziałów, instruując na miejscu Zarządy poszczególnych komórek T-wa.

Towarzystwo poniosło znaczną stratę w swym zespole, wskutek przeniesienia do Lwowa Prof. J. Opacskiego, Wiceprezesa T-wa, oraz organizatora i długoletniego Przewodniczącego Oddziału czortkowskiego, najbardziej czynnego i ideowego działacza PTTK.

Utrzymywano, jak zawsze, stały kontakt z władzami centralnymi i lokalnymi, instytucjami i organizacjami o pokrewnych celach, oraz nawiązano łączność ze Studium Turyzmu Uniw. Jagiell. w Krakowie, które szereg materiałów dostarczonych przez PTTK wykorzystało dla publikacji urzędowych, przyczyniając się tym samym do propagandy, oraz zwiększenia znaczenia ziemi tarnopolskiej dla ruchu turystycznego i lotniskowego.

Wydział Centralny w Tarnopolu odbył w okresie sprawozdawczym 14 posiedzeń plenarnych, a ponadto szereg konferencji i posiedzeń Sekcyj, tudzież wziął czynny udział za pośrednictwem swoich delegatów w zjazdach, kursach i konferencjach, dotyczących propagandy turystycznej, lotniskowej i wczasów.

Obecna struktura organizacyjna Wydziału przedstawia się następująco: Wydział Centralny składa się z Prezydium i 10 Sekcyj, wliczając w to powstałą w jesieni 1938 nową Sekcję Narciarską PTTK. Biuro informacyjne Towarzystwa jest stale czynne. Z 22 Oddziałów powiatowych i Kół jest mniej lub więcej czynnych 15 placówek, 4 Oddziały przejawiają słabą działalność, zaś 3 Oddziały nie wykazują żadnej aktywności.

**Zestawienie działalności i dorobku P. T. T. K.
w latach 1925 — 1938.**

Rok	Ilość Oddziałów	Ilość członków	Budżet Towarzystwa	Nieruchomości	Schroniska	Majątek	Urządzone wyieczki	Odczyty	Wydawnictwa	Muzea	Konserwacja zabytków	Inne inwestycje	Ruch turystyczny ogółem
1925	1	228	221			180	4					1	
1926	12	431	3.700			800	20	3				2	
1927	16	536	4.600			2.100	14	7	2		4		
1928	16	630	23.700			4.000	21	11	1				
1929	16	676	36.500	2	1	8.300	52	18	1		6	2	
1930	16	725	38.500	1		19.500	86	34	5	1	8	6	
1931	17	1039	45.000		2	36.000	123	51	4		7	14	
1932	18	1420	41.600			45.000	69	90	2	1	10	7	
1933	20	1630	41.100	1		53.000	174	43	2		4	9	
1934	22	1372	36.000	2	2	69.900	91	76	3	1	9	6	11.892
1935	22	1183	14.000			70.000	70	22	2		3	4	12.230
1936	20	1146	22.700		1	72.000	120	28	3	1	6	3	16.852
1937	20	1368	22.100	1	1	81.000	103	12	1		2	6	20.140
1938	22	1609	25.100	2	1	135.000	137	14	3	1	3	5	24.795

Ilość członków PTTK wynosi obecnie ogółem **1609** z czego w Tarnopolu 595 zaś w Województwie Tarnopolskim i na terenie innych Województw 1014.

Ilustracją rozwoju i prac Towarzystwa na przestrzeni 1925 — 1938 jest dołączone do niniejszego sprawozdania zestawienie działalności i dorobku P.T.T.K., które równocześnie odnosi się do całokształtu zagadnień opisanych w sprawozdaniu.

II. Propaganda.

Propagandę terenu Podola prowadzono przez stały kontakt z czasopismami fachowymi i prasą codzienną oraz radiem. Zostały umieszczone liczne, bądź własne artykuły opisowe i natatki Wydziału Centralnego, bądź też inspirowane przez Towarzystwo, obejmujące opracowania historyczne (np. o Brzeżańszczyźnie w „Ziemi”), odczyty radiowe (np. regionalny dzień Podola w Polskim Radio, różne pogadanki) oraz komunikaty prasowe o aktualnych sprawach Towarzystwa i terenu.

Ważnym czynnikiem propagandy było zawarcie z Orbisem nowej umowy o współpracę turystyczną, mocą której zostało utrzymane Centr. Biuro obsługi turystów i wycieczek w Tarnopolu i B.O.T. i W. w Zaleszczykach, oraz sieć placówek informacyjnych i korespondentów w ważniejszych ośrodkach. Orbis zobowiązał się do szerokiej propagandy Województwa za pośrednictwem swych krajowych placówek i do kolportażu wydawnictw P.T.T.K.

Do wzrostu siły atrakcyjnej Województwa przyczyniła się w dużej mierze akcja Komisji Letniskowej powiatów i gmin W. T. i wydawnictwo prospek-

tów letniskowych, poparte przez Ministerstwo Komunikacji i Związek Powiatów.

O ile chodzi o lokalną propagandę, należy tu zaliczyć urządzenie stałego działu turystycznego w Muzeum Podolskim Fund. Baworowskiego, złożonego z szeregu eksponatów będących własnością Towarzystwa, a pozostałych po Komitecie Wystawowym Targów Poznańskich, który przekazał je na rzecz P. T. T. K.

Dużym czynnikiem propagandy był też film „Zwiedzajcie Podole” wydany w opracowaniu i rozszerzony (złożony z 6 części, długości około 2500 m.) obejmując obrazami świetlnymi, częściowo udźwiękowionymi, prawie całe Województwo Tarnopolskie.

Film ten był w okresie sprawozdawczym wyświetlany w Tarnopolu i na terenie Podola, oraz poza Województwem, przyczym dla celów propagandowych wypożyczono kopię Towarzystwu Rozwoju Ziem Wschodnich dla bezpłatnego wyświetlania w Poznaniu.

Akcja propagandy prasowej na terenie Województwa szwankuje z braku aktualnych materiałów, gdyż powołane w r. 1936 do życia referaty prasowe przez poszczególnych Oddziałów PTTK nie wywiązywały się ze swych zadań.

III. Inwestycje i przedsiębiorstwa.

W Zaleszczykach wykończono II piętro Domu Wycieczkowego, który tym samym jest już zupełnie oddany do użytku, sprawiono urządzenie wewn., odnowiono budynek i upiększono go. W toku znajduje się kupno dalszych parcel sąsiednich, oraz plany rozbudowy Domu wyciecz.

Ponadto Zarząd Miejski w Zaleszczykach przekazał PTTK drogą darowizny parcelę nadrzeczną celem budowy przystani i schronu na kajaki.

W Czortkowie odbudowano połowę prawego skrzydła zamkowego (piętrowego) uzyskując 13 ubikacyj, przeznaczonych na pomieszczenie schroniska turystycznego, biura informacyjnego, świetlicy, muzeum. Ogólny koszt odbudowy wyniesie 16.000 z czego dotychczas wydano 9.800 zł. uzyskując subwencję Ministerstwa Komunikacji 2000 zł.

W Krzywczu Górnym uzyskano drogą darowizny od p. L. Melzera drugą basztę i bramę zamkową z dostępem, które PTTK zamierza zremontować. Schronisko tur. pomieszczone w pierwszej baszcie zostało odnowione.

Ponadto uzyskano odpowiedni pas ziemi na rozszerzenie drogi wiodącej do jaskiń krystalicznych, sprawiono nowe kamienne schody, barierę, zremontowano magazyn; w toku zabezpieczenie grot według wskazówek inżyniera górnika, przyczym zwiedzający będą ubezpieczeni.

W Kudryńcach miejscowy komendant K.O.P. dopilnował wykończenia drogi oraz konserwacji ruin zamkowych. Jedyne zachodzą trudności z powodu samowolnej eksploatacji przez mieszkańców kamienia i użytkowania góry zamkowej, będącej własnością PTTK.

W Bilczu Złotym uzyskano od księcia P. Sapiehy, drogą darowizny, terytorium wejścia do jaskini „Werteby“ wraz z dostępem od drogi publ. i przystąpiono do robót nad zabezpieczeniem wejścia i do założenia schodów kamiennych.

W Olesku urządzono schronisko turystyczne w zremontowanym domu obok zamku królewskie-

go i sprawiono — na razie skromne — urządzenie na 8 łózek.

W *Uściczku* Zarząd Gminy darował grunt pod budowę stanic kajakowej i pole campingowe; plany budowy schroniska znajdują się w toku.

W *Trembowli* urządzono plażę i przystań kajakową.

Poza tym w kilku miejscowościach turystycznych Oddziały PTTK sprawiły tablice informacyjne i znaki orientacyjne dla celów turystycznych i przeprowadziły drobne remonty.

Starania w Wojew. Biurze Funduszu Pracy o uzyskanie dotacyj i pożyczek na wykończenie schronisk i inne prace dla użytku publicznego nie wydały, mimo przyrzeczeń, żadnego realnego wyniku, wskutek czego zamierzone roboty musiały być zaniechane, względnie uskuteczniiono tylko najkonieczniejsze prace, przy uruchomieniu całej rezerwy finansowej Towarzystwa.

IV. Wycieczki i komunikacja.

Statystyka ruchu turystycznego wykazuje w ostatnich latach znaczny wzrost, dochodzący do cyfry **25.000** turystów i wycieczek w roku 1938, nie licząc kajakowców, pielgrzymów itp. Ruch turystyczny wzrósł więc w porównaniu z rokiem 1934 (około 12.000 osób) przeszło podwójnie.

Placówki Towarzystwa obsłużyły w okresie sprawozdawczym w 1937 roku 17.622, zaś w 1938 roku 19.847 turystów i wycieczek, udzielając przewodników i świadczeń turystycznych, oraz dostarczyły w 1937 roku 22.067, zaś w 1938 roku 23.450 kwater.

Poszczególne Oddziały urządziły w 1937 roku 103, a w 1938 roku 137 wycieczek własnych z ilością

2910 (1937), oraz 3425 (1938) uczestników, zaś przyjęły w 1937 roku 234, a w 1938 roku 422 wycieczek obcych, z frekwencją: w 1937 roku 5937, zaś w 1938 roku 9165 uczestników.

Dzięki usilnym staraniom w zimie r. b. postanowiły władze kolejowe poprawić połączenia kolejowe (bezpośrednie) i rozkłady jazdy na liniach kolejowych w Województwie, ważnych pod względem turystycznym. Również połączenia autobusowe zostały w międzyczasie wydatnie zwiększone, a warunki podróży polepszone. Poprawa połączeń komunikacyjnych niewątpliwie przyczyni się do wzrostu frekwencji i stanowi dalszy etap na drodze rozwoju ruchu turystycznego i lotniskowego w Województwie.

Do ożywienia ruchu wycieczkowego przyczyniły się w pewnym stopniu wspólne z Orbisem Biura Obsługi Turystów i Wycieczek. W związku z tym uruchomiono akcję tzw. karnetów turystycznych, na terenie Województwa, która jednak jako rzecz nowa jeszcze nie rozwinęła się w całej pełni.

Punktem oparcia dla ruchu turystycznego były schroniska turystyczne PTTK, oraz schroniska szkolne dla wycieczek młodzieży. Ilość schronisk PTTK zwiększyła się o Olesko i Podhorce.

Niektóre drogi dojazdowe zostały w pobliżu obiektów turystycznych zaopatrzone w drogowskazy i tablice orientacyjne. Ze szlaków turystycznych poprawiono znakowanie na linii Postołówka — Puszczka — Kręciłów oraz utworzono nowy szlak na górę Bohut w pow. kopyczyńskim.

Obecnie jest w budowie, dzięki staraniom Zarządu Drogowego w Zaleszczykach — piękna droga turystyczna Czerwonogród — Uściczko, prze-

znaczona dla przejazdu samochodów, oraz wycieczek kołowych i pieszych.

Ponadto niektóre stacje kolej. zaopatrzone w mapy względnie w wywieszki informacyjne.

W terenie przeprowadzono przeszkolenie przewodników wycieczek.

Wydział Centralny urządził w okresie sprawozdawczym 2 wycieczki reprezentacyjne dla swoich członków na Winobranie do Zaleszczyk; z braku placówki miejskiej w Tarnopolu nie było możliwe zajęcie się w znaczniejszym stopniu zamieszkałymi tu członkami Towarzystwa.

V. Wydawnictwa.

Literatura przewodnikowa Województwa wzrosła o wydawnictwo „Przewodnika po Brzeżanach i okolicy” w opracowaniu p. St. Wiszniewskiego (stron 68), oraz „Przewodnika po Skałacie i powiecie”, w opracowaniu prof. J. Opackiego (stron 48), wydanych staraniem miejscowych Oddziałów PTTK, (po 1500 egz.) przy pomocy Wydziału Centralnego.

Tym sposobem na 17 powiatów 11 posiada już swoją literaturę przewodnikową, nie licząc przewodników lokalnych, map i wydawnictw obejmujących całe Województwo.

Ogólna ilość wydawnictw PTTK wynosi obecnie **24**.

Ponadto wydano w 1938 roku 18.000 widokówek dla Czortkowa, Okopów Św. Trójcy i Złoczowa staraniem tych Oddziałów.

Poza tym zostały wydane broszury propagandowe, o nakładzie po 20.000 egz., ulotki i inne druki.

Obok postępu działalności wydawniczej Towarzystwa, należy podnieść jednak wyraźną stratę, jaką było zawieszenie wychodzącego od dwóch lat wydawnictwa „Znicza Podola”. Złożyło się na to przeniesienie redaktora prof. J. Opackiego do Lwowa i brak materiału z terenu, którego Oddziały, mimo utworzenia referatów prasowych (z małymi wyjątkami) nie nadsyłały. Te same przyczyny uniemożliwiły wydanie zamierzonego nowego czasopisma periodycznego „Na Rubieżach”, którego zresztą redakcja nie stanęła na wysokości zadania, a projektowane wysokie koszty zmusiły Wydział Centralny do porzucenia zamiaru.

VI. Opieka nad zabytkami i ochrona przyrody.

Umieszczając schroniska turystyczne w zamkach Towarzystwo jednocześnie konserwowało odnośnie zabytki historyczne; należy do nich w pierwszym rzędzie zamek czortkowski, następnie w Krzywczu Górnym, dalej Kudryńce konserwowane staraniem miejscowego komendanta K.O.P-u. Poza tym uskuteczniły Oddziały T-wa szereg drobnych remontów w znajdujących się na ich terenie zabytkach.

Na ukończeniu znajduje się sprawa wydzierżawienia i oddania pod opiekę Towarzystwa przez Ministerstwo W. R. i O. P. zamku skałackiego, na którego konserwację przewidziało Ministerstwo odpowiedni kredyt. Jest nadzieja, że również nowy Zarząd Miejski w Trembowli zdecyduje się przekazać w stały zarząd miejscowemu Oddziałowi PTTK historyczny zamek, który tylko dzięki długoletnim staraniom tego Oddziału został uratowany od zagłady.

Znaczniejsza konserwacja zabytków Województwa przez organa PTTK nie jest możliwa z braku fundu-

szów na ten cel i pomocy ze strony właściwych czynników.

Uzyskano z Akademii Umiejętn. w Krakowie zdjęcia i wymiary słynnego posągu Światowida i przekazano Oddz. kopyczyńickiemu, celem sporządzenia odlewu i umieszczenia na starosłowiańskiej górze Bohucie, na której posąg ten niegdyś znajdował się.

O ile chodzi o *osobliwości przyrody*, to Towarzystwo rozciąga opiekę w charakterze organu Państwowej Rady Ochrony Przyrody przede wszystkim nad unikatami przyrody jakimi są jaskinie krystaliczne w Krzywczu, następnie grotty w Uhryniu, ostatnio zaś przystąpiło T-wo do robót zabezpieczających i udostępnienia przedhistorycznej jaskini w Bilczu Złotym, której plany uzyskano z Akad. Umiejętn. Ochronie PTTK podlega również historyczna „lipa Mahometa“ w Buczaczu i niektóre inne osobliwości przyrody.

Za pośrednictwem swoich muzeów propaguje Towarzystwo poszanowanie zabytków i pamiątek przeszłości (muzeum zamkowe w Trembowli, zbiory eksponatów przedhistorycznych w Kopyczyńcach) oraz konserwuje unikaty przyrody (muzeum krajoznawcze w Zaleszczykach, oraz regionalne w Czortkowie), zbierając równocześnie okazy etnograficzne i wytwory sztuki ludowej.

Muzea w Czortkowie i Trembowli uzyskały ostatnio — obok Zaleszczyk — zezwolenie ze strony Min. W.R. i O.P. na zwiedzanie przez publiczność. Zbiory przedhistoryczne i pamiątki z pow. złoczowskiego znajdują się w stadium organizacji ze strony Oddziału miejscowego PTTK.

VII. Dział sportowy.

W dziedzinie sportu przejawiało Towarzystwo działalność w Sekcji kajakowej i narciarskiej.

W zakresie *turystyki wodnej* wydzierżawiono w Tarnopolu od Związku Strzeleckiego przystań, urządzono w wynajętej części budynku schron na kajaki i szatnię. Tabor klubowy składa się z 5 kajaków własnych, namiotu i sprzętu, tabor członków wynosi: 3 zagłówki i 8 kajaków.

Ponadto posiada Towarzystwo kajaki w swoich Oddziałach, łódzie, oraz motor do motorówki.

Sekcja urządziła w okresie sprawozdawczym szereg imprez sportowych, głównie bliższych i dalszych wycieczek wodnych (do Zaleszczyk, na jeziora augustowskie, brasławskie, nad Niemen i Dźwinę).

W Trembowli staraniem Oddziału urządzono na Gnieźnie plażę i przystań. Dla celów sportowych i letniskowych zostały oddane do dyspozycji domki campingowe nad Seretem w Skomorochach, będące pod zarządem Towarzystwa, oraz domek campingowy w Beremianach nad Dniestrem.

Przedstawiciel Sekcji brał kilkakrotnie udział w konferencjach dotyczących uregulowania turystyki wodnej i rozbudowy szlaków wodnych oraz zjazdach Polskiego Związku Kajakowego w Warszawie i Lwowie.

Ilość członków Sekcji wynosi obecnie 37.

W zakresie *turystyki zimowej* działa przy Wydziale Centralnym Sekcja narciarska, jako członek Polskiego Związku Narciarskiego.

W okresie sprawozdawczym Kapitan sportowy, a zarazem przewodniczący Sekcji zorganizował kursy zaprawy narciarskiej i jazdy na nartach, 2 wy-

cieczki narciarskie w terenie, oraz inne imprezy towarzyskie.

Ilość członków sekcji wynosi obecnie 56.

Sekcja fotograficzna podjęła swoją działalność i zamierza urządzać z końcem br. konkursową wystawę fotografiki podolskiej, ze szczególnym uwzględnieniem folkloru i krajobrazu. Rozwój tej bardzo potrzebnej Towarzystwu Sekcji, ze względu na konieczność odnowienia zbiorów fotograficznych, jest hamowany trudnościami w znalezieniu odpowiedniej ciemni i pracowni fotograficznej.

VIII. Komisja Letniskowa powiatów i gmin.

W dn. 15/12. 1937 powołano do życia Wojew. Komisję Letniskową pow. i gmin W. T., jako autonomiczną Sekcję P. T. T. K. w Wydziale Centralnym w Tarnopolu, przy wydatnej pomocy organizacyjnej ze strony Związku Powiatów R.P. Po zbadaniu warunków letnisk podolskich, rozpoczęła Komisja swoją działalność, powołując do życia powiatowe i miejscowe Komisje, dla pracy w terenie.

Zadania Komisji polegały zasadniczo na organizacji pracy w letniskach, ułożeniu planu inwestycyjnego rozbudowy letnisk, kursach i objazdach instrukcyjnych, zmontowaniu biura informacyjnego, wydawnictwach i prapagandzie letnisk, na interwencjach u różnych czynników i staraniach o dostarczenie subwencji i kredytu dla letnisk, wkońcu na organizacji przyjazdu letników i grup pracowniczych na wczasy.

Organizacją letniskową objęto 12 powiatów, 6 zarządów miejskich, 28 zarządów gminnych, 16 gromad i 5 dworów, z czego na członków Komisji przystąpiło 35 uczestników (Komisjy Letniskowych).

Przeprowadzono badania warunków letniskowych w terenie, dokonano licznych objazdów instrukcyjnych i urządzono 7 kursów szkoleniowych, przy udziale 165 uczestników.

Dla propagandy wydano drukiem informator letniskowy „Słoneczne Podole“ w 20.000 egz. (obejmujący 12 stron tekstu, 21 ilustracji, wykonany rotograwiurą) oraz prospekt letniskowy Ciepłego Podola „Kraj słońca i winnic“, wykonany w czterech kolorach metodą offsetową w 20.000 egz. z mapą i artystycznie wykonaną okładką. Prospekt ten został uznany przez czynniki centralne za najlepszy w Polsce.

Poza tym również inne organizacje wydały broszury letniskowe, obejmujące w dużej mierze teren Podola, na podstawie dostarczonego przez Komisję materiału; broszury te wyszły w ogólnej ilości z górą 100 tysięcy egz. przyczyniając się do zwiększenia propagandy podolskiej.

Pod względem inwestycyjnym Związek Powiatów R.P. udzielił względnie przyznał dotychczas ogółem 36.500 zł. subwencji na roboty i urządzenia letniskowe. Również zostały uruchomione kredyty na przeróbkę domów w letniskach i na przystosowanie domów społecznych w ośrodkach letniskowych.

Akcją wczasów objęto kilka letnisk Województwa, które wykazały początkową frekwencję 650 wczasowiczów.

Ogólny budżet Komisji, prowadzony oddzielnie od księgowości PTTK wyniósł 9.688 zł. 80 gr. na co złożyły się składki zainteresowanych samorządów, subwencje i zasiłek ze Związku Powiatów R.P.

W plan prac Komisji wchodzi: rozbudowa organizacyjna w terenie, przysposobienie lotnisk na miejscu, oraz za pośrednictwem kursów, konkursów, wystaw i pokazów, szkolenie działaczy lotniskowych, uporządkowanie, zadrzewienie i upiększenie lotnisk, starania o subwencje i kredyty dla lotnisk, wydawnictwa propagandowe.

IX. Dział finansowy.

Stan finansowy Towarzystwa opierał się na dochodach z opłat członkowskich, ze subwencji, z wydawnictw, z nieruchomości, oraz należności statutowych od Oddziałów Towarzystwa.

1. Dochody z groszowych składek członkowskich były ostatnio wydatnie zwiększone dzięki życzliwemu poparciu naszego Towarzystwa przez Ministerstwo Komunikacji, które uprawniło członków Towarzystwa, do zniżek kolejowych, przez co zwiększyła się ilość członków Towarzystwa ogólnie o 30%, a w samym Wydziale Centralnym Towarzystwa o 70% w stosunku do lat ubiegłych.

2. Dzięki życzliwemu traktowaniu doniosłości rozbudowy placówek turystycznych ziemi podolskiej zostały przyznane Towarzystwu subwencje, na ściśle określone cele, przez Ministerstwo Komunikacji w kwocie 2000 zł. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 100 zł. Wydziałów Powiatowych 1600 zł. oraz od instytucji finansowych 700 zł; dochody te zużyto na inwestycje schroniskowe, wydawnictwa propagandowe i opiekę nad zabytkami i przyrodą.

3. Wydawnictwa przyniosły, przy sprzedaży tychże za kwotę 4595 zł. czystego dochodu 761.97 zł.

4. Dochód z nieruchomości, został obrócony na dalsze inwestycje jak: wykończenie i przebudowa mansardy w Domu Wycieczkowym w Zaleszczykach na 4 pokoje o 12 łózkach, zakup potrzebnego urządzenia do tych pokoi, na budowę drogi i poprawę mostu w Krzywczu Górnym prowadzącej do grot i jaskiń, oraz do przebudowy skrzydła zamkowego w Czortkowie, dla którego to celu zużyto dochody Oddziału w Czortkowie, uzyskane subwencje z Ministerstwa Komunikacji w kwocie 2000 zł. oraz subwencję Wydziału Centralnego w kwocie 2000 zł. nie licząc spłaconych pożyczek.

5. Szczegółowe sprawozdanie kasowe ze stanu dochodów i wydatków Towarzystwa obejmuje ostatni rok kalendarzowy, przy czym w bilansie otwarcia na 1/1. 1938 nie ujęto jeszcze dokładnej inwentaryzacji ruchomości Oddziałów Towarzystwa, a oszacowanie nieruchomości uskuteczniiono ściśle na podstawie specjalnych sprawozdań z końcem roku 1938. Cyfrowe zestawienia rachunków bilansu strat i zysków, jakoteż obroty, dołączono do sprawozdania.

Należy zaznaczyć, że w wykonaniu zaleceń Komisji Rewizyjnej, oraz dla większej przejrzystości, zastosowano rachunkowość systemu księgowości podwójnej. Bilans oraz rachunek strat i zysków, względnie załączniki do tychże, obrazują dokładnie stan majątku Towarzystwa przez wyszczególnienie wszystkich elementów, na które składają się aktywa i pasywa bilansowe Towarzystwa, jak również poszczególne dochody i wydatki związane z administracją.

Zakreślone preliminarzem budżetowym dochody Wydział Centralny osiągnął, nieznaczne odchylenie wydatków od preliminowanych usprawiedliwia się tym, że „Centralne Biuro Obsługi Turystów i Wycie-

czek" będące we wspólnym zarządzie PTTK i Orbisu wydało szereg druków propagandowych, oraz karne-
tów turystycznych, których koszt, jako połowa nieprze-
widzianego udziału, wyniósł przeszło 300 zł. Dzięki
wybitnemu zwiększeniu się agend Towarzystwa zwięk-
szyły się również koszty portorialne, przyborów, dru-
ków i administracji ogólnej.

6. O ile chodzi o nieruchomości Towar-
zystwa, to poza posiadanymi parcelami (schroniskami
i zamkami) w Czortkowie, w Kudryńcach, Kręciłowie,
w Zaleszczykach i Krzywczu Górnym posiada Towar-
zystwo darowaną przez księcia Pawła Sapiechę parcele
w Bilczu Złotym, przez Zarząd gminny parcelę
w Uściczku, dzierżawę zamku skałackiego, oraz nosi
się z zamiarem zakupu dalszych parcel w Zaleszczy-
kach, jak również przyjęcia darowanej przez Hr. Mi-
trowską parceli w Borkach Wielkich.

Co do ruchomości zaznaczyć należy, że
dzięki Komitetowi Powystawowemu Targów Poznań-
skich otrzymało Towarzystwo, poza gotówkową darowi-
zną w kwocie przeszło 800 zł., również i eksponaty
wystawowe, które przechowuje w Muzeum Im. Bawo-
rowskich w Tarnopolu.

7. Inwentaryzacją nie objęto zbiorów muzealnych
Oddziałów z powodu trudności oszacowania tychże.
Obrachunek końcowy Oddziału zaleszczyckiego jak
i Biura Obsługi Turystów i Wycieczek w Zaleszczy-
kach nie został jeszcze dokonany, a to z powodu nie-
rozliczenia się Oddziału zaleszczyckiego tak z Wydzia-
łem Centralnym, jak i Orbisem, jako drugim kontra-
hentem Centralnego Biura Obsługi. Wynik tego obra-
chunku będzie niewątpliwie dodatni, dochody jednak
zostały obrócone jako subwencja na przebudowę man-
sardy Domu Wycieczkowego.

PROTOKÓŁ

Komisji Rewizyjnej Podolskiego Tow. Turyst. - Krajoznawczego, Wydział Centralny w Tarnopolu, spisany dnia 24 maja 1939 r. w biurze Towarzystwa z rewizji ksiąg i dokumentów rachunkowych za rok 1938.

Komisja w składzie:

- 1) Dyr. Inż. Burgielskiego Władysława
- 2) Insp. Pfisterera Eugeniusza
- 3) Dyr. Greszczuka Michała
- 4) Szozdy Bronisława

w obecności skarbnika p. Rozdolskiego Mariana przeprowadziła kontrolę ksiąg, zamknięć i wrywkową kontrolę dokumentów rachunkowych za rok 1938 stwierdzając zgodność zapisów, bilansu i rachunku strat i zysków.

W roku sprawozdawczym rachunkowość Towarzystwa doprowadzona została do należytego stanu przez zaprowadzenie księgowości systemem amerykańskim i ujęciem rachunkowym wszystkich składników majątkowych Towarzystwa.

Na podstawie wyników kontroli Komisja Rewizyjna uchwaliła postawić wniosek Walnemu Zgromadzeniu na udzielenie Wydziałowi absolutorium z działalności za rok 1938.

Na tym protokół zakończono i podpisano.

mp. *Inż. Burgielski Władysław*

„ *Pfisterer Eugeniusz*

„ *Greszczuk Michał*

„ *Szozda Bronisław*

AKTYWA **Bilans zamknięcia Pod. Tow. Turyst. Kraj. w**

	Zł.	gr	Zł.	gr
1. Kasa :				
gotówka u skarbnika			782	49
2. Lokaty w bankach :				
na książeczkę w M.K.K.O.	3007	05		
na koncie czekowym w P.K.O.	203	47	3210	52
3. Papiery wartościowe :				
6% Poż. Narodowa	500			
3% Poż. Inwestycyjna	500		1000	—
4. Dłużnicy :				
za wydawnic. oddane w komis.	2335	60		
Oddziały za pożyczone i należ. statutowe	4390	44		
różni za pożyczone	1613	23	8339	27
5. Wydawnictwa :				
za zapas wydawnictw			3112	98
6. Ruchomości :				
inwentarz biura Centrali	1287	90		
„ propagandowy	7951	54		
„ sportowy	200	—		
wartość biblioteki Centrali	336	40		
inwentarz oddziałów PTTK.	12732	10	22507	94
7. Nieruchomości :				
wg. wykazu			100166	—
	Razem Aktywa		139119	20
Skarbnik: (M. ROZDOLSKI)	W Tarnopolu, dnia			

**Wykaz dochodów i wydatków Pod.
na dzień 31**

DOCHODY

	Wydano	
	Zł.	gr
Administracja : uzyskano z tytułu odsetek	143	02
Opłaty członkowskie : uzyskano z tyt. składek, wpisowego oraz należności za legitymacje.	3417	37
Wydawnictwa : uzyskana nadwyżka za sprzedaż wyda- wnictw	761	87
Subwencje : nie wyrachowane subwencje	760	25
Przedsiębiorstwa : dochód z wyświetlania filmów	33	49
Sekcje : dochód z imprez, składek, sekcji, koszty	165	07
Papiery wartościowe : zrealizowane kupony	57	—
Oddziały Towarzystwa : należności statutowe	2025	51
	7363	58

Skarbnik:
(M. ROZDOLSKI)

W Tarnopolu, dnia

**Tow. Turyst. Krajozn. zestawiony
grudnia 1938 r.**

WYDATKI

	Wydano	
	Zł.	Zł. gr
Koszty administracji:		
Oplaty członkowskie do Związków, przybory kancelaryjne, portoria i cza- sopisma	160	120
druki propagandowe i inne wydatki	500	643 95
place personelu i inkaso składek	410	810 74
zwrot kosztów podróży i reprezen- tacji	1980	2242 11
utrzymanie lokalu, opał, światło abon. telefoniczny	600	277 51
	500	422 04
Razem:	4150	4516 35
Saldo dochód uzyskany w r. 1938.		2847 23
		7363 58

31. grudnia 1938 r.

Prezes:
(Mgr. T. KUNZEK)

**Zestawienie obrotów,
Podolskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznaw-**

NAZWA RACHUNKU	O B R O T Y			
	Winien		Ma	
	Zł.	gr.	Zł.	gr.
Kasa	11157	49	10375	—
Koszty administracji	4516	35	143	02
Opłaty członkowskie	714	60	4131	97
Wydawnictwa	6946	17	4595	06
Wydawnictwa w komisie	3936	13	1600	53
Oddziały	9650	33	5645	98
Subwencje	3655	75	4416	—
Przedsiębiorstwa	213	20	246	69
Lokaty	11501	62	8291	10
Dłużnicy i wierzyciele	7704	83	9711	54
Ruchomości	22532	94	25	—
Nieruchomości	100166	—	—	—
Sekcje	289	40	454	47
Papiery wartościowe	1000	—	57	—
Należności statutowe	9	05	2034	56
Majątek Towarzystwa	1129	38	133395	32
Wynik ogólny				
O g ó ł e m :	185123	24	185123	24

Tarnopol, dnia

Skarbnik:

(M. Rozdolski)

**sald, bilansu i wyników
czego w Tarnopolu na dzień 31 grudnia 1938 r.**

S A L D A				B I L A N S				W Y N I K I			
Winien		Ma		Aktywa		Pasywa		Wydatki		Dochody	
Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.
		782	49	782	49						
		4373	33					4516	35	143	02
3417	37									3417	37
		2351	11	3112	98					761	87
		2335	60	2335	60						
		4004	35	4390	44	386	09				
760	25									760	25
33	49									33	49
		3210	52	3210	52						
2006	71			1613	23	3619	94				
		22507	94	22507	94						
		1001	66	1001	66						
165	07									165	07
		943	—	1000	—					57	—
2025	51									2025	51
132	65					132	65	94			
						2847	23		2847	23	
1406	74	34		1391	19	20			7363	58	7363

31. XII. 1938.

Prezes:
(Mgr. T. Kunzek)

X. Oddziały.

W okresie sprawozdawczym usiłował Wydział Centralny w dalszym ciągu utrzymywać ścisły kontakt z Oddziałami i terenem.

O ile w stosunku do niektórych Oddziałów nie napotykała ta dążność na żadne trudności, lecz przeciwnie była ułatwioną przez odnośne placówki, wykazujące dużą aktywność, o tyle w stosunku do innych, na szczęście mniej licznych Oddziałów, starania Wydziału Centralnego nie wydały rezultatu, rozbijając się o brak zrozumienia i dobrych chęci ze strony nieczynnych względnie beczynnych placówek.

Ten nienormalny stan odbił się oczywiście niekorzystnie na działalności Towarzystwa w terenie, powodując zatamowanie pracy na niektórych odcinkach, z oczywistą szkodą dla społeczeństwa i Towarzystwa tym więcej, że Wydział Centralny, jako reprezentujący dobro i interesa całej instytucji, może rozwijać celową działalność jedynie w oparciu o placówki terenowe.

Najważniejszym więc zadaniem i warunkiem dalszej pracy nad rozwojem ruchu turystycznego w znaczeniu gospodarczym, rozbudową inwestycji i przystosowaniem terenu, oraz pracy na polu krajoznawczo-oświatowym, jest należyte funkcjonowanie placówek Towarzystwa.

Działalność Oddziałów została przedstawioną w poszczególnych ustępach tekstu sprawozdania niniejszego, jako dorobek całego Towarzystwa.

Naogół akcja większości Oddziałów, najczęściej dzięki chętnym i pełnym poświęcenia Przewodniczącym i Zarządom, z każdym rokiem wzrasta, co wyraża się głównie w przyroście liczby członków, zwięk-

szeniu obrotów finansowych, w terenowych pracach inwestycyjnych, oraz wogóle w pozytywnym dorobku, przedstawionym w niniejszym sprawozdaniu.

Przykład ten powinien zachęcić również inne, bezczynne placówki Towarzystwa do współpracy w myśl ideowych i statutowych założeń i wytycznych Towarzystwa i zrozumienia potrzeby wspólnego, skoordynowanego wysiłku dla dobra instytucji, propagowanego terenu i społeczeństwa.

XI. Program działalności.

Plan prac ustalony na ostatnim Walnym Zgromadzeniu i Zjeździe Delegatów na bieżący okres sprawozdawczy został w 60% wykonany. Pełnemu wykonaniu zamierzeń stanęły na przeszkodzie: brak funduszków własnych, oraz subwencji, które w dawniejszych latach były przyznawane w znacznie większej wysokości, brak osób chętnych do aktywnej pracy, bezczynność niektórych Oddziałów i Kół, ciągle jeszcze słabe zainteresowanie społeczeństwa i niektórych czynników zadaniami Towarzystwa, mimo, iż działalność PTTK ma wyraźnie na celu korzyści gospodarcze ludności, oraz cele kulturalno-oświatowe, posiadające szczególny walor na tej ziemi podolskiej.

Stan ten — w razie dalszego trwania — mógłby poderwać znaczenie i dotychczasowy dorobek Towarzystwa uzyskany dla społeczeństwa polskiego, turystyki na Podolu i wogóle dla rozwoju prac w tej dziedzinie, o charakterze kulturalno-oświatowym i gospodarczym na tej Kresach.

Wobec tego najbliższym zadaniem przyszłych Władz Towarzystwa będzie wpłynięcie na spo-

łeczeństwo, związki samorządowe, osoby, organizacje i przedsiębiorstwa ciągnące zyski z ruchu turystycznego, by okazały większą niż dotychczas współpracę i pomoc finansową w akcji, w której są i powinny być bezpośrednio zainteresowane.

Odpowiada to bezsprzecznie intencjom Władz i dobru społeczeństwa, a więc tym samym winno być myślą przewodnią przyszłej działalności Towarzystwa.

Mając powyższe na uwadze, powinien ogólny plan prac Towarzystwa na nowy okres działalności obejmować:

- 1) Utrzymanie sp o i s t o ś c i terenowej P. T. T. K. i zacieśnienie współdziałania Oddziałów z Wydziałem Centralnym.
- 2) Dalsze zbieranie środków finansowych na wspólne większe inwestycje terenowe.
- 3) Wpływanie nadal na związki samorządowe, organizacje i osoby wzgl. przedsiębiorstwa zainteresowane w rozwoju ruchu turystycznego i zachęcanie ich do świadczeń na propagandę turystyczną Podola.
- 4) Wykończenie względnie rozbudowę schronisk turystycznych.
- 5) Wydawnictwa ogólno-opisowe, oraz dalsze przewodniki po powiatach (brodzkim, kopyczyńskim, złoczowskim).
- 6) Zwiększenie nasilenia akcji odczytowej i krajoznawczo-oświatowej.
- 7) Racjonalizację propagandy turystycznej i zwiększenie ruchu turystycznego z zewnątrz.

- 8) Dalszy rozwój ruchu letniskowego i inwestycji letniskowych.
- 9) Rozbudowę turystycznej gospodarki wodnej na rzekach podolskich i ożywienie turystyki wodnej.
- 10) Jednolite przeszkolenie przewodników w poszczególnych ośrodkach turystycznych.
- 11) Rozbudowę placówek korespondentów T-wa poza terenem Województwa.
- 12) Dalszą opiekę nad zabytkami przeszłości, oraz w zakresie ochrony przyrody.

Zrealizowanie tych zadań wymaga wielkiego nakładu sił i środków, którym Towarzystwo nie mogłoby sprostać bez poważnej pomocy.

Dlatego też Towarzystwo oczekuje intensywniejszego poparcia ze strony władz państwowych, samorządowych i społeczeństwa w spełnieniu swych zadań statutowych i założeń ideowych, których realne wyniki okazały się dotychczas korzystne nie tylko dla ziemi tarnopolskiej i jej mieszkańców, ale również — przynajmniej w pewnym stopniu — przyczyniły się do rozwoju turystyki polskiej w ogólności i do wzrostu wysiłków państwowo-twórczych dla dobra kraju.

W końcu uważa Wydział Centralny za swój miły obowiązek podkreślić poparcie i życzliwe stanowisko, jakie wobec zadań i dążeń Towarzystwa zajmują: Wydział Turystyki Ministerstwa Komunikacji, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Pan Wojewoda Tarnopolski Mgr. Tomasz Malicki, Związek Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej, Urząd Wojewodzki Tarnopolski, Panowie Sta-

rostowie powiatowi, Korpus Ochrony Pogranicza, Władze Samorządowe, inne instytucje i stowarzyszenia na terenie i poza terenem Województwa Tarnopolskiego, oraz Panowie Przewodniczący aktywnych Oddziałów i czynni członkowie Towarzystwa.

Tarnopol, w maju 1939 roku.

ZA WYDZIAŁ PODOLSKIEGO TOWARZYSTWA
TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEGO

Sekretarz:

(St. Jarosławski)

Prezes:

(Mgr. T. Kunzek)

CENTRALNA
BIBLIOTEKA

P.T.K.

I-13.322